

Original Article

Evaluating the Impact of Family-Centered Problem-Solving Training on Couple Differentiation

Mohammad Hadi Zeinolabedini¹, MSc; Keivan Kakabaraee^{2*}, PhD

¹MSc of Clinical Psychology, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

²Professor, Department of Psychology, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Article Information

Article History:

Received: June 02, 2023

Accepted: July 06, 2023

***Corresponding Author:**

Keivan Kakabaraee,
Professor, Department of Psychology,
Kermanshah Branch, Islamic Azad
University, Kermanshah, Iran

Email: kakabaraee@gmail.com

Abstract

Introduction: Nowadays, cognitive-behavioral approaches, including problem-solving methods, are used to enhance the quality of life of family members and achieve differentiation, especially among couples. The present study evaluated the effectiveness of family-centered problem-solving training on couple differentiation.

Methods: This research employed a quasi-experimental design with a pretest-posttest and a control group. The statistical population comprised married individuals who were referred to the counseling center at the Islamic Azad University, Kermanshah branch. Initially, 30 couples who visited the center to resolve their marital issues were selected and divided into experimental (15 couples) and control (15 couples) groups. Subsequently, the experimental group underwent family-oriented problem-solving training in ten face-to-face sessions, each lasting 90 minutes. Data were collected using the Skowron & Friedlander Self-Differentiation Scale (1998) and analyzed statistically in SPSS version 22 using covariance analysis after the post-test.

Results: Family-oriented problem-solving training significantly increased the differentiation of couples in the experimental group compared to the control group ($P < 0.05$).

Conclusion: According to the research findings, utilizing the family-oriented problem-solving training program as part of comprehensive educational plans to enhance couple differentiation is feasible.

Keywords: Problem-solving, Differentiation, Family characteristics, Family conflict, Marriage

Please cite this article as:

Zeinolabedini MH, Kakabaraee K. Evaluating the Impact of Family-Centered Problem-Solving Training on Couple Differentiation. Sadra Med. Sci. J. 2024; 12(2): 193-201.

مقاله پژوهشی

اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده‌محور بر تمایز یافتگی زوجین

محمد هادی زین العابدینی^۱، کیوان کاکابرای^{۲*}

^۱ کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران
^۲ استاد گروه روان شناسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۵

*نویسنده مسئول:

کیوان کاکابرای،

استاد گروه روان شناسی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد

اسلامی، کرمانشاه، ایران

پست الکترونیکی: kakabraee@gmail.com

مقدمه: امروزه در راستای ارتقای کیفیت زندگی اعضای خانواده و رسیدن به تمایز یافتگی به‌ویژه در زوجین از روی آوردهای شناختی-رفتاری‌ای مثل روش حل مسئله استفاده می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایز یافتگی زوجین انجام شد.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر کاربردی با شیوه اجرای شبه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش شامل متأهلان مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه بود. ابتدا از بین زوجینی که جهت رفع مشکلات زناشویی به مرکز مراجعه کرده بودند، تعداد ۳۰ زوج به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و سپس به‌صورت به دو گروه آزمایش (۱۵ زوج) و کنترل (۱۵ زوج) تقسیم شدند. پس از آن گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای حضوری، آموزش حل مسئله خانواده محور را دریافت نمود. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه تمایز یافتگی خود (DSI) اسکورن و فریدلندر (۱۹۹۸) استفاده شد. سپس داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از روش تحلیل کوواریانس و نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: آموزش حل مسئله خانواده محور تأثیر معناداری بر افزایش تمایز یافتگی زوجین در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل دارد ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: مطابق با یافته‌های پژوهش می‌توان از برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور در قالب طرح‌های آموزشی فراگیر در راستای بهبود تمایز یافتگی زوجین بهره گرفت.

کلمات کلیدی: حل مسئله، تمایز یافتگی، ویژگی‌های خانواده، تضاد خانوادگی، ازدواج

لطفاً این مقاله را به این صورت استناد کنید:

زین العابدینی م، کاکابرای ک. اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده‌محور بر تمایز یافتگی زوجین. مجله علوم پزشکی صدرا. دوره ۱۲، شماره ۲، بهار ۱۴۰۳، صفحات ۱۹۳-۲۰۱.

عین کنترل احساسات و حفظ هویت خود دارند (۸). در تبیین اهمیت تمایز یافتگی، اصلانی و همکاران (۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که زوجینی که از سطح تمایز یافتگی بالایی برخوردار هستند، در زندگی زناشویی نیز سازگاری بیشتر و به تبع آن تعهد زناشویی بالاتری دارند.

امروزه در راستای ارتقای کیفیت زندگی اعضای خانواده به‌ویژه زوجین و برای حل تعارضات زناشویی، حفظ حرمت فردی و رسیدن به تمایز یافتگی زوجین، از روی آورده‌های شناختی-رفتاری از جمله روش حل مسئله^۳ استفاده می‌شود. حل مسئله تحت عنوان فرایندهای شناختی-رفتاری پیچیده با هدف سازگاری با چالش‌های درونی و بیرونی تعریف می‌گردد (۱۰). برنامه آموزش حل مسئله به‌عنوان یک راهبرد خانواده محور شامل مجموعه پیچیده‌ای از مؤلفه‌های شناختی، رفتاری و نگرشی است که اکتساب آن معمولاً نیازمند آموزش است (۱۱ و ۱۲). حل مسئله بخشی از تفکر است و در واقع آموزش حل مسئله، فرایندی برای یافتن پاسخ ارائه می‌دهد، و در نتیجه در تغییر رفتار مؤثر است و کارایی را افزایش می‌دهد (۱۲). در همین راستا دزوریلا و نزو^۴ مدل پنج مرحله‌ای حل مسئله را چنین توصیف نموده‌اند:

۱- روی آوردن به مسئله: در این مرحله افراد ذهنیت حل مسئله می‌یابند و قادر می‌شوند موقعیت پیش‌آمده را تشخیص دهند و مشکلات اجتماعی را به‌عنوان بخشی از زندگی روزمره درک کنند.

۲- تعریف مسئله و هدف‌گزینی: افراد تشویق می‌شوند تا درباره موقعیت مسئله اطلاعاتی به‌دست آورند و مسائل را برحسب فراوانی، طول مدت، پیچیدگی و بزرگی و کوچکی آن بررسی کنند.

۳- تولید راه‌حل‌های جایگزین: طی این مرحله دامنه‌ای از راه‌حل‌های احتمالی ابداع می‌شود و افراد تشویق می‌شوند که خلاق باشند و پاسخ‌های خود را بیان کنند.

۴- تصمیم‌گیری و اقدام: در این مرحله، افراد پیامدها را پیش‌بینی و با تحلیل سود و زیان راه‌حل‌های پیشنهادی، مناسب‌ترین آن را انتخاب می‌کنند.

۵- ارزیابی: راهبرد حل مسئله بعد از اجرا مورد بازنگری قرار می‌گیرد، اگر اهداف محقق شده باشد، حل مسئله موفقیت‌آمیز بوده و در غیر این صورت فرآیند حل مسئله در پرتو اطلاعات نوین تکرار می‌شود (۱۳).

بنابراین می‌توان اظهار داشت مسئله‌گشایی جزء

خانواده یکی از مهم‌ترین نظام‌های اجتماعی است که بر مبنای ازدواج شکل می‌گیرد و به‌عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، اساس تشکیل جامعه و کانون پیشرفت و تکامل اعضای خویش است (۲ و ۱). ازدواج و زندگی مشترک برای ارضای نیازهای خویش و به دنبال آن انجام کلیه کارکردهایی همانند تقسیم کار و وظایف، روحیه همکاری، تعلیم و تربیت کودکان و ایجاد مهر و محبت در کانون خانواده است (۳). همچنین باید گفت نهاد خانواده می‌تواند مملو از رویدادهای فشارزا باشد، اما نحوه پاسخ‌دهی افراد به مشکلات، یعنی چگونگی حل مسئله و مهارت مقابله با مشکلات است که نشان می‌دهد افراد رویکرد گرایش را اتخاذ می‌نمایند یا رویکرد اجتناب را (۴).

تمایز یافتگی^۱ مهم‌ترین مفهوم نظریه سیستم‌های خانواده است که توسط بوئن^۲ ارائه شده است. مطابق این نظریه، تمایز یافتگی شامل چهار مؤلفه واکنش‌پذیری عاطفی، گسلس عاطفی، آمیختگی با دیگران و توانایی به‌دست آوردن جایگاه من است که پیش‌بینی‌کننده‌های سطح تمایز یافتگی یک فرد هستند (۵). تمایز یافتگی اشاره به توانایی ایجاد تفکیک و تعادل بین نیروهای عقلی و فرایندهای عاطفی در سطح درون روانی و ایجاد تعادل بین حفظ فردیت همراه با تجربه صمیمیت در سطح بین فردی دارد. در حقیقت، افراد تمایز یافته تعریف خاصی از خود و عقاید خود دارند، می‌توانند جهت زندگی خود را انتخاب کنند و در موقعیت‌های عاطفی که در بسیاری از افراد منجر به بروز رفتارهای غیرارادی و گرفتن تصمیمات غیر معقولانه می‌شود، کنترل خود را از دست ندهند و با در نظر گرفتن عقل و منطق تصمیم‌گیری کنند. یک رابطه زناشویی موفق مستلزم آن است که در عین حال که زوجین با هم ارتباط دارند، بتوانند با هم متفاوت باشند. خانواده نخستین پایگاه شکل‌گیری شخصیت و اساسی‌ترین عامل به وجود آورنده تمایز یافتگی یا استقلال عاطفی افراد است (۶). در همین راستا می‌توان اظهار داشت زوجینی که تمایز یافتگی بالایی دارند، زمانی که با عواطف و موقعیت‌های منفی شدید مواجه می‌شوند، تحت تأثیر آن قرار نمی‌گیرند و واکنش‌های متعادل و کنترل‌شده‌ای از خود بروز می‌دهند (۷). افرادی که از سطح تمایز یافتگی بالایی برخوردارند، توانایی بیشتری در ایجاد و تداوم روابط بین فردی سالم با دیگران در

3. Problem Solving
4. D'Zurilla, Nezu

1. Differentiation
2. Bowen

متأهلانی بود که به مرکز خدمات روان‌شناسی و مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه در سال ۱۳۹۸ مراجعه می‌کردند. برای انتخاب نمونه، ابتدا از بین زوجینی که جهت رفع مشکلات و تعارضات زناشویی به مرکز مراجعه کرده بودند، تعداد ۳۰ زوج به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به‌صورت انتساب تصادفی به دو گروه آزمایش (۱۵ زوج) و گروه کنترل (۱۵ زوج) تقسیم شدند.

معیارهای ورود و خروج

ملاک‌های ورود عبارت بودند از: (۱) زوجینی که با مشکلات زناشویی مواجه و برای حل آن و بهبود تعارضات زناشویی خود به مرکز مشاوره مراجعه نموده بودند و (۲) تمایل زوجین برای حضور در جلسات آموزش حل مسئله خانواده محور و با رضایت آگاهانه. ملاک‌های خروج نیز شامل عدم تمایل زوجین نسبت به ادامه حضور فعال در جلسات آموزشی و غیبت بیش از دو جلسه و شرکت هم‌زمان در سایر برنامه‌های مداخله‌ای بود.

ابزار پژوهش

پرسشنامه تمایزیافتگی خود^۶

برای سنجش میزان تمایزیافتگی زوجین از پرسشنامه تمایزیافتگی خود استفاده شد. نسخه اولیه این پرسشنامه ابتدا توسط اسکورن و فریدلندر^۷ (۲۰) ساخته شد و سپس توسط اسکورن و اشمیت^۸ (۲۱) مورد تجدید نظر قرار گرفت. پرسشنامه تمایزیافتگی خود برای سنجش افکار و احساسات درباره خود و ارتباط با دیگران طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه ۴۵ گویه و ۴ خرده‌مقیاس دارد که شامل: ۱- واکنش‌پذیری عاطفی، ۲- جایگاه من، ۳- گریز عاطفی و ۴- آمیختگی با دیگران است (۲۱). گویه‌های این پرسشنامه در طیف ۶ گزینه‌ای لیکرت^۹ (از ۱ = به‌هیچ‌وجه درباره من درست نیست تا ۶ = کاملاً درباره من درست است) مرتب شده‌اند. کسب نمره بالا در این پرسشنامه به معنای تمایزیافتگی بیشتر و کسب نمره پایین به معنای تمایزیافتگی کمتر است (۲۲). اسکورن و اشمیت در پژوهش خود ضریب اعتبار کل آزمون را ۰/۹۲ به دست آوردند (۲۱). اسکورن و فریدلندر همبستگی درونی پرسش‌ها را با آلفای کرونباخ برای این پرسشنامه و خرده‌مقیاس‌های آن به ترتیب: کل پرسشنامه ۰/۸۸، واکنش‌پذیری عاطفی ۰/۸۳، گریز عاطفی ۰/۸۰، آمیختگی با دیگران ۰/۸۲ و جایگاه من ۰/۸۰ گزارش کردند (۲۰).

6. Differentiation of Self Inventory-DSI
7. Skowron, Friedlander
8. Skowron, Schmitt
9. Likert scale

مهمی از درمان شناختی-رفتاری است، به‌ویژه در مواردی که برای زوجین به کار برده می‌شود (۱۴). در همین راستا شواهد پژوهشی در قلمرو روان‌شناسی خانواده وجود دارد که نشان می‌دهند، راهبردهای شناختی-رفتاری همچون حل مسئله از کارآمدی مناسبی برای بهبود مؤلفه‌های مهم زوجیت همچون تمایزیافتگی برخوردارند. همچنین شواهد تجربی متعدد نشان داده‌اند که بالا بودن سطح تمایزیافتگی زوجین نقش بسزایی در امر رشد و تعالی، و استحکام خانواده و در نتیجه پیشرفت مادی و معنوی ایفا می‌کند (۱۵-۱۷). همچنین نتایج پژوهش بخشی و همکاران (۱۸) با عنوان «بررسی اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله اجتماعی بر افزایش میزان انطباق‌پذیری و رضایت زناشویی در زوجین ناسازگار» نشان داد که آموزش مهارت حل مسئله اجتماعی در افزایش میزان انطباق‌پذیری و رضایت زناشویی زوجین ناسازگار مؤثر است. زین العابدینی و کاکابرایی (۱۹) نیز در پژوهشی با مقایسه مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون شرکت‌کنندگان در برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور نشان دادند که این برنامه آموزشی بر رضایت زناشویی زوجین تأثیر مثبت و معناداری دارد.

با توجه به آنچه گفته شد، نیاز به یک برنامه جامع خانواده‌محور که مبتنی بر حل مسئله با هدف آموزش زوجین در راستای ارتقای مؤلفه‌های مهم بین‌فردی از جمله تمایزیافتگی بیش از پیش باشد، شدیداً احساس می‌شود زیرا تصمیم‌گیری مبتنی بر عقلانیت و منطق، به ارتقای روابط زوجین کمک فراوانی می‌کند و لزوم یافتن راهکارهایی برای بالا بردن سطح تمایزیافتگی زوجین به موضوعی مهم بدل می‌شود. با وجود پژوهش‌های صورت گرفته در سالیان اخیر تأثیر مداخلات حل مسئله خانواده محور بر مؤلفه‌ها و تعاملات زوجین به‌ویژه مؤلفه مهمی همچون تمایزیافتگی هنوز مورد توجه جدی قرار نگرفته است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایزیافتگی زوجین انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر کاربردی با شیوه اجرای شبه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل^۵ بود.

جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل

5. Pretest-Posttest With Control Group Design

جدول ۱. خلاصه جلسات برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور

جلسه	هدف	محتوا
جلسه اول	آشنایی با محتوای دوره با تأکید بر مفاهیم زوجیت	تشریح اهداف جلسات و بررسی اهمیت آن، ارائه تعاریف و مفهوم زوجیت
جلسه دوم	آشنایی با مهارت حل مسئله	نحوه درک احساسات و انگیزه دیگران، یافتن راه‌حل‌های جایگزین، در نظر گرفتن عواقب و نتایج کار و برنامه‌ریزی متوالی
جلسه سوم	پرداختن به مقوله احساسات	تشریح اهمیت شناخت و بیان احساس‌ها در زندگی واقعی در تعامل با همسر
جلسه چهارم	پرداختن به موضوع گوش دادن فعال	بررسی گوش دادن فعال به‌عنوان یکی از اجزای حل مسئله و چگونگی کاربست آن در تعامل با همسر
جلسه پنجم	پرداختن به مبحث درک انگیزه‌ها	در نظر گرفتن دلایل متعدد بروز یک رفتار با هدف متمایز کردن رفتارهای خصمانه یا عمدی از رفتارهای تصادفی یا غیرعمدی
جلسه ششم	پرداختن به مقوله راه‌حل‌ها	چگونگی پیدا کردن راه‌حل‌های جایگزین بدون ارزش‌گذاری آن‌ها از طریق تشویق یکدیگر به تفکر درباره موقعیت‌های ساختگی و بیان برخی از نمونه‌ها
جلسه هفتم	پرداختن به مبحث نتایج و عواقب	تشریح گفتگو از طریق حل مسئله در موقعیت‌های ساختگی و زندگی واقعی
جلسه هشتم	پرداختن به مهارت برنامه‌ریزی متوالی	چگونگی طرح گام‌ها به‌سوی هدف، پیش‌بینی موانع احتمالی، زمان‌بندی فعالیت‌ها و یکپارچه‌سازی گام‌های مختلف
جلسه نهم	پرداختن به ترکیب مهارت‌های حل مسئله و مروری بر پرسش‌ها	مرور مهارت‌های فرا گرفته شده تاکنون به‌وسیله پرسش و پاسخ با شرکت‌کنندگان
جلسه دهم	مرور مطالب فرا گرفته شده و ارزیابی	مرور نهایی بر گفتگو به شیوه حل مسئله، جمع‌بندی، توجه به بازخوردها و در نهایت ارزیابی مهارت آموخته‌شده

تحت عنوان مرحله پیش‌آزمون پاسخ دهند. پس از آن گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه در جلسات آموزش حل مسئله خانواده محور به‌صورت حضوری شرکت نمودند. جلسات آموزشی در سالن کارگاه‌های این مرکز و با حضور نویسندگان پژوهش حاضر به‌عنوان مدرس برگزار شد. مدت هر جلسه ۹۰ دقیقه و برگزاری آن به‌صورت یک جلسه در هفته بود. گروه کنترل در طول مدت آموزش گروه آزمایش، هیچ مداخله‌ای دریافت نکردند. پس از اتمام جلسات نیز مجدداً پرسشنامه پژوهش توسط هر دو گروه آزمایش و کنترل پاسخ داده شد. سپس داده‌های پژوهش از طریق تحلیل آماری کوواریانس^{۱۰} به‌منظور تعیین تفاوت میانگین‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول در رشته روان‌شناسی بالینی و مصوب دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه با کد اخلاق ۱۹۲۲۰۷۰۱۹۷۲۰۱۲ است. پژوهش حاضر با رعایت کلیه موازین و ملاحظات اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه و تضمین حفظ حریم خصوصی با تأکید بر اصل رازداری انجام شد. در زمان تکمیل پرسشنامه‌ها ضمن تأکید به پاسخگویی کامل، به شرکت‌کنندگان نسبت به اختیار جهت خروج

در پژوهش کرامتی و همکاران (۲۲)، روایی محتوایی و صوری، و ملاک این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است؛ ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای این پرسشنامه ۰/۷۲ برآورد شد. پایایی پرسشنامه و خرده مقیاس‌های آن در نمونه ایرانی در پژوهش نجف‌لویی (۲۳) به ترتیب برای کل پرسشنامه ۰/۷۲، واکنش‌پذیری عاطفی ۰/۸۱، جدایی هیجانی ۰/۷۶، آمیختگی با دیگران ۰/۷۹ و موقعیت من ۰/۶۴ گزارش شده است (۲۲، ۲۴ و ۲۵).

برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور

در این پژوهش منظور از برنامه حل مسئله خانواده محور، برنامه ۱۰ جلسه‌ای است که با اقتباس از برنامه شور (۲۶)، برای زوجین طراحی شده است. خلاصه جلسات برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور در جدول ۱ ذکر شده است.

روش اجرا

در راستای اجرای پژوهش، با هماهنگی استاد راهنمای محترم، برنامه زمان‌بندی برگزاری جلسات آموزشی تدوین و توضیحات لازم درباره نحوه کار و اهداف پژوهش طی یک جلسه توجیهی به شرکت‌کنندگان در پژوهش ارائه شد. پس از تعیین گروه‌های آزمایش و کنترل، از هر دو گروه خواسته شد به پرسشنامه تمایز یافتگی خود،

10. Analyze of Covariance

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی مربوط به تمایز یافتگی زوجین در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون

متغیر	گروه	فراوانی	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
			میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
تمایز یافتگی زوجین	آزمایش	۱۵	۱۵۱/۴۳	۸/۳۸	۱۶۶/۴۳	۱۰/۱۹
	کنترل	۱۵	۱۵۰	۱۰/۳۱	۱۴۹/۴۱	۸/۴۶
	کل	۳۰	۱۵۰/۷۱	۹/۰۵	۱۵۷/۹۳	۱۲/۶

جدول ۳. آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین نمرات پیش‌آزمون در دو گروه کنترل و آزمایش تمایز یافتگی زوجین

شاخص	F	آزمون لوین		مستقل T	درجه آزادی	(p) معناداری
		معناداری	معناداری			
نمره کل	۰/۱۸۴	۰/۶۷۶	۰/۲۸۴	۲۸	۰/۷۸۱	

جدول ۴. آزمون F لوین برای بررسی همگنی واریانس‌های تمایز یافتگی زوجین

sig	df 1	df 2	F
۰/۰۶۴	۱	۲۸	۰/۰۵۰

F: مقایسه واریانس‌ها؛ df 2: درجه آزادی میان گروهی؛ df 1: درجه آزادی درون گروهی؛ Sig: سطح معناداری

از پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات آنان اطمینان داده شد و این اصل مهم به‌طور کامل رعایت شد.

یافته‌ها

مطابق داده‌های جمعیت شناختی، شرکت‌کنندگان در این پژوهش در بازه سنی ۲۶ تا ۴۰ سال و با میانگین سنی ۳۰/۶۳ بودند. نتایج نشان داد، ۶۳/۷ درصد شرکت‌کنندگان شاغل و ۳۶/۶۶ درصد آنان، غیر شاغل و همچنین ۲۰ درصد تحصیلات فوق دیپلم، ۳۳/۳۳ درصد تحصیلات لیسانس و ۴۶/۶۶ درصد نیز تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر داشتند.

با توجه به نتایج جدول ۲، میانگین تمایز یافتگی زوجین در پیش‌آزمون و در گروه آزمایش ۱۵۱/۴۳ به‌دست آمد و این مقدار اندکی بیشتر از میانگین گروه کنترل یعنی ۱۵۰ است. همچنین میانگین تمایز یافتگی زوجین در پس‌آزمون و در گروه آزمایش ۱۶۶/۴۳ به دست آمد و این مقدار بیشتر از میانگین گروه کنترل یعنی ۱۴۹/۴۱ است.

برای بررسی فرض نرمال بودن توزیع نمرات پیش‌آزمون از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف^{۱۱} استفاده

شد. با توجه به اینکه ضریب معناداری این آزمون برای نمرات پیش‌آزمون تمایز یافتگی زوجین ۰/۹۴۹ به‌دست آمد و این مقدار بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، در نتیجه توزیع نمرات پیش‌آزمون برای این متغیر نرمال است.

به‌منظور بررسی فرض همگنی واریانس‌ها برای آزمون T تمایز یافتگی خود، از آزمون F لوین^{۱۲} استفاده شد. جدول ۳ نشان می‌دهد با توجه به اینکه ضریب معناداری آزمون لوین برابر ۰/۶۷۶ و این مقدار بیشتر از ضریب معناداری ملاک یعنی ۰/۰۵ است، بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در مرحله پیش‌آزمون تفاوت معناداری با هم ندارند و پیش‌فرض تساوی واریانس‌ها رعایت شده است. همان‌طور که نتایج آزمون t جدول ۳ نشان می‌دهد چون ضریب معناداری این آزمون برابر ۰/۷۸۱ و بیشتر از ضریب معناداری ملاک (یعنی ۰/۰۵) است، می‌توان نتیجه گرفت که بین میانگین دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پیش‌آزمون تفاوت معناداری وجود ندارد و با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت که تفاوت مشاهده‌شده بین میانگین نمرات تمایز یافتگی زوجین در دو گروه کنترل و آزمایش در مرحله پیش‌آزمون معنی‌دار نیست.

12. Levene's Test

11. Kolmogorov-Smirnov Test

جدول ۵. تحلیل کوواریانس اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده‌محور بر تمایز یافتگی زوجین

منابع تغییر	SS	df	MS	F	Sig	ضریب اتا
اثر پیش‌آزمون	۸۴۳/۹۷	۱	۸۴۳/۹۷	۳۹/۷۶	۰/۰۰۱	
گروه	۸۴۴/۱۳	۱	۸۴۴/۱۳	۳۹/۷۷	۰/۰۰۱	۰/۷۸۳
خطا	۲۳۳/۴۵	۲۷	۲۱/۲۲			
کل	۳۵۱۵۶	۳۰				

کاپلان و مادوکس^{۱۳} (۱۵)، عدالتی و ردزوان (۱۶)، رسولی و فلاحت (۱۷)، و بخشی و همکاران (۱۸) همخوانی دارد. همچنین زین العابدینی و کاکابرایی (۱۹) نیز در پژوهشی نشان دادند آموزش راهبردهای مداخله‌ای شناختی-رفتاری همچون برنامه آموزش حل مسئله خانواده محور به‌عنوان یک راهبرد مفید و اثربخش می‌تواند در راستای افزایش تعامل و در نتیجه رضایت از زندگی که از مؤلفه‌های مهم زوجیت است نقش مهمی ایفا نماید.

در تبیینی دیگر نتایج پژوهش حاضر با بخشی از نتایج مطالعات پاتریک^{۱۴} و همکاران (۲۷)، آپرس و مالوف^{۱۵} (۲۸)، غفاری و مهینی (۲۹) و یوسفی و همکاران (۳۰) همسو است. در همین راستا رضایی و گودرزی (۳۱) در بخشی از پژوهش خود عنوان نمودند که پروتکل آموزشی حل مسئله خانواده محور بر توانایی خانواده‌ها در حل مشکلات در شرایط بحرانی و استرس‌زا مؤثر است و به دلیل تکیه این رویکرد بر فرایندهای حل مسئله، در سلامت روانی و اجتماعی افراد جامعه نقش اساسی دارد و به افراد کمک می‌کند که خود را بهتر بشناسند، به‌صورت مناسبی با دیگران ارتباط برقرار کنند، هیجان‌های خود را کنترل نمایند و به‌طور کلی زندگی خود را به‌درستی مدیریت نمایند.

پژوهش‌های متعددی تأثیر آموزش‌های خانواده محور بر مؤلفه‌های گوناگون میان زوجین را بررسی کرده‌اند اما پژوهش‌های حیطة آموزش حل مسئله خانواده محور و مؤلفه مهمی همچون تمایز یافتگی هنوز کامل و جامع نیستند. چنانکه اشاره شد این پژوهش اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایز یافتگی زوجین را مورد مطالعه قرار داده و تا حدودی به گسترش این مطالعات کمک نموده است.

محدودیت‌های پژوهش

محدودیت زمانی و شاغل بودن اکثر شرکت‌کنندگان

13. Kaplan, Maddux

14. Patrick .

15. Ayres, Malouff

در راستای بررسی فرض همگنی واریانس‌ها، همان‌طور که در جدول ۴ مشخص است سطح معناداری آزمون F لوین برابر با ۰/۰۶۴ و این مقدار بیشتر از ۰/۰۵ بوده و در نتیجه فرض همگنی واریانس‌ها برقرار است. در راستای بررسی فرضیه پژوهش، تحلیل کوواریانس نشان می‌دهد، اثر پیش‌آزمون معنادار است ($P < ۰/۰۵$)، یعنی اجرای برنامه آموزشی بر نمرات پس‌آزمون تأثیرگذار بوده است (جدول ۵). همچنین F تحلیل کوواریانس مربوط به مقایسه دو گروه معنادار است ($P < ۰/۰۵$)، بنابراین می‌توان اظهار داشت آموزش حل مسئله خانواده محور باعث افزایش تمایز یافتگی زوجین می‌شود. همچنین، ضریب اتا به‌عنوان شاخص اندازه اثر نیز دارای مقدار ۰/۷۸۳ است.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایز یافتگی زوجین مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه انجام شد. نتایج مطابق گزارش زوجین حاکی از آن است که آموزش حل مسئله خانواده محور باعث تفکیک عقلی و عاطفی از دیگران و حفظ استقلال در بافت خانواده در عین ارتباط با دیگران شده است که بیانگر تمایز یافتگی زوجین است. به عبارت دیگر، میانگین نمرات گروه آزمایش در تمایز یافتگی زوجین و زیر مقیاس‌های آن طبق گزارش زوجین و یافته‌های پژوهش، در مرحله پس‌آزمون در مقایسه با مرحله پیش‌آزمون افزایش یافته است. به بیان دیگر مقایسه نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در گروه آزمایش نشان داد که تمایز یافتگی زوجین بهبود رضایت بخشی داشته است. بنابراین می‌توان گفت آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایز یافتگی زوجین تأثیر مثبتی داشته است. بر همین اساس یافته‌های این پژوهش با بخشی از نتایج حاصل از پژوهش‌های اصلانی و همکاران (۹)،

بر اثربخشی آموزش حل مسئله خانواده محور بر تمایز یافتگی زوجین، توصیه می‌گردد این آموزش به‌عنوان یک مداخله شناختی-رفتاری اثربخش، کاربردی و مفید برای پیشگیری و رفع مشکلات و تعارضات زوجین در برنامه‌های آموزشی مقاطع زمانی قبل و بعد از ازدواج گنجانده و به کار بسته شود. همچنین نباید سودمندی و انتفاع از مزیت‌های این برنامه آموزشی را تنها محدود به زوجین متعارض یا ناسازگار دانست، از این رو بهتر است که آموزش آن از طرق مختلف همانند ساخت برنامه‌های آموزشی مجازی، تهیه فایل‌های صوتی، پخش برنامه‌های کوتاه تلویزیونی، تدوین کتابچه‌های آموزشی و برگزاری کارگاه‌های رایگان حضوری و مجازی گسترش یابد. همچنین لازم است شرایطی فراهم شود که آموزش حل مسئله خانواده محور به‌صورت منسجم‌تر و فراگیر در قالب طرح‌های غنی‌سازی روابط زوجین گسترش یابد.

تقدیر و تشکر

از کلیه شرکت‌کنندگان در این پژوهش، مسئولان محترم دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه و کلیه کسانی که پژوهشگران را یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

و در نتیجه عدم امکان اجرای مرحله پیگیری، و اجرای برنامه مداخله‌ای محدود به منطقه جغرافیایی و فرهنگی شهر کرمانشاه، از محدودیت‌های این پژوهش است که میزان تعمیم‌پذیری پژوهش را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

پیشنهادات پژوهش

- ضروری است پژوهشگران گستره روان‌شناسی علاوه بر تبیین اهمیت آموزش حل مسئله در کلیه ابعاد و موضوعات حوزه خانواده، بر بررسی اثربخشی این راهبرد مهم بر مؤلفه‌های مهم زوجیت اهتمام ورزند.
- با اهتمام پژوهشگران و با تقلیل یا حذف محدودیت‌ها در پژوهش‌های آتی، می‌توان تهدیدهای روایی درونی و بیرونی پژوهش را نیز کاهش داد.
- بهتر است با توجه به تجارب و یافته‌های حاصل از این پژوهش، پژوهش‌های مشابه در گستره وسیع‌تر جغرافیایی و فرهنگی صورت گیرد و مرحله پیگیری نیز در بازه زمانی مناسب اجرا شود و همچنین از روش‌هایی همچون مشاهده رفتار و مصاحبه بالینی علاوه بر پرسشنامه به‌عنوان یک ابزار خود گزارش دهی استفاده شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر مبنی

منابع

1. Basharpoor S, Miri MN. Mediating effect of moral disengagement on the relationship between dark traits of personality and infidelity tendency. *Journal of Psychology*. 2018;87(3):271-86. [In Persian].
2. Sazgar M, Keykhosravani M, Khoei Em, Tohidnik H. The Effectiveness of Indigenous Marital Enrichment Package on Sexual Distress of Working Women in Shiraz, 2020-2021. *Journal of Psychology*. 2022;3(26):291-8. [In Persian].
3. Sabzevari P, Khojnejad G, Saffarian Tusi MR. Evaluation of the Effectiveness of Bowen's Family-Centered Approach on Improving Communication Patterns and Marital Conflicts in Women with Emotional Divorce. *Islamic Life Journal*. 2022;6(2):133-40. [In Persian].
4. Alci B, Canca D. Change of students' problem-solving appraisal in higher education according to gender. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2011;15:3179-84.
5. Bowen M. *Family therapy in clinical practice*. New York: Aronson Press; 1978.
6. Goldenberg I, Goldenberg H. *Family Therapy*. Translated to Persian by: Hoseinshahi H, Naghshbandi S, Arjmand E. Tehran: Ravan Press; 2017. [In Persian].
7. Bagheri F, Kimiaei SA, Kareshki H. Marital intimacy: The determining role of differentiation of self and need for security in non-clinical married women. *Counseling Culture and Psychotherapy*. 2020;11(42):261-80.
8. Simon HLM, DiPlacido J, Conway JM. Attachment styles in college students and depression: The mediating role of self differentiation. *Mental Health & Prevention*. 2019;13:135-42.
9. Aslani K, Abdollahi N. The relationship

- between attachment style and marital commitment with the mediation of differentiation of self and feeling of guilt on female married students in Ahvaz. *Journal of counseling research*. 2017;16(61):191-220.
10. Treffinger DJ, Selby EC, Isaksen SG. Understanding individual problem-solving style: A key to learning and applying creative problem solving. *Learning and Individual Differences*. 2008;18(4):390-401.
 11. Shokoohi-Yekta M, Zamani N, Pourkarimi J. Effects of problem-solving instruction on improving social skills and decreasing behavioral problems: a single subject study on slow-learner students. *Journal of Psychological Studies*. 2015;10(4):7-32.
 12. Kakabaraee K. The impact of family/school-based problem solving training on problem-solving styles of elementary students. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2019;6(1):14-27.
 13. D'Zurilla TJ, Nezu AM. Problem-solving therapy. *Handbook of cognitive-behavioral therapies*. 2010;3(1):197-225.
 14. Houghton K. Salkovs CK. *Cognitive behavioral therapy*. Translated to Persian by: Ghasemzadeh H. Tehran: Arjmand Pub; 2012. [In Persian].
 15. Kaplan M, Maddux JE. Goals and marital satisfaction: Perceived support for personal goals and collective efficacy for collective goals. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2002;21(2):157-64.
 16. Edalati A, Redzuan M. Perception of women towards family values and their marital satisfaction. *Journal of American science*. 2010;6(4):132-7.
 17. Rasouli Y, FA A. The effect of active problem solving method on marital conflicts in Yasuj. *Journal of the Armaghan Danesh*. 2015;18(10):859-68. [In Persian].
 18. Bakhshi Mashhadlo M, Mousazadeh, T, Narimani M. Investigating the effectiveness of social problem solving skills training on increasing the level of adaptability and marital satisfaction in incompatible couples. *Journal of Disability Studies*. 2019;8(90). [In Persian].
 19. Zeinolabedini MH, Kakabaraee K. The Effectiveness of Family-Centered Problem-Solving Training on Marital Satisfaction among Couples. *Journal of Research in Behavioural Sciences*. 2023;20(4):775-85.
 20. Skowron EA, Friedlander ML. The differentiation of self inventory: development and initial validation. *Journal of counseling psychology*. 1998;45(3):235.
 21. Skowron EA, Schmitt TA. Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI fusion with others subscale. *Journal of marital and family therapy*. 2003;29(2):209-22.
 22. Keramati R, Shoa Kazemi M, Hoseynian S. The effectiveness of group training in transactional analysis on the differentiation of self of the school counselors. *Quarterly Journal of Career & Organizational Counseling*. 2012;4(11):33-47. [In Persian].
 23. NAJAF LF. The role of self-differentiation in marital relations. *Journal of New Thoughts on Education*. 2007;2(3):27-37. [In Persian].
 24. Sarmad Z, Hejazi E, Bazargan A. *Research methods in behavioral sciences*. Tehran: Agah Publications; 2012.
 25. Beirami M, Fahimi S, Akbari E, Amiri Picha Kalaei A. Prediction of marital satisfaction based on attachment styles and differentiation components. *Journal of Principles of Mental Health*. 2012;14(53):64-77. [In Persian].
 26. Shure MB. I can problem solve (ICPS): An interpersonal cognitive problem solving program for children. *Residential Treatment for Children & Youth*. 2001;18(3):3-14.
 27. Patrick S, Sells JN, Giordano FG, Tollerud TR. Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The family journal*. 2007;15(4):359-67.
 28. Ayres J, Malouff JM. Problem-solving training to help workers increase positive affect, job satisfaction, and life satisfaction. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2007;16(3):279-94.
 29. Ghaffari M, Mahini Sh. Investigating the relationship between relationship satisfaction and family functioning in married students. *Journal of Personality and Individual Differences*. 2015;3(4):39-57. [In Persian].
 30. Yosefi N, Amani A, Hosseini S. A study of the relationship between family function and test anxiety and the mediating role of differentiation among students. *Journal of school psychology*. 2017;5(4):52-74.
 31. Rezaie S, Goudarzi M. Effectiveness of Family-centered Problem-solving Training on the Negative Effects of Social Distancing Caused by COVID-19 in the Family of Nurses of Kermanshah University of Medical Sciences. *Avicenna Journal of Nursing and Midwifery Care*. 2022;30(2):81-9.